

Työeläkelaitoksille

YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN ULKOMAANTYÖSSÄ

1

Johdanto

Tähän tiedotteeseen on koottu ohjeet siitä, miten vakuutetaan Suomesta ulkomaille yritystoimintaa harjoittamaan lähtevä yrittäjä tai ulkomaalainen yrittäjä Suomessa. EU- ja ETA-maiden osalta ohjeet on annettu myös yleiskirjeen A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan osassa 2.

2

Suomen lainsäädäntö

YEL

YEL:n mukaan vakuutetaan Suomessa asuva ja työskentelevä yrittäjä. Yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa taikka virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa (YEL 1 §).

Edellytykset

YEL:n soveltamisen edellytykset ovat:

- yrittäjä asuu Suomessa
- yrittäjä on vähintään 18- ja enintään 65-vuotias
- yrittäjätoiminta jatkuu Suomessa yhdenjaksoisesti vähintään 4 kuukautta
- YEL-toimintaa on Suomessa siinä määrin, että se yksinään täyttää YEL-rajamäärän (vuonna 1997 2 270,28 mk/kk)
- yrittäjä ei saa varhennettua vanhuuseläkettä.

Kansalaisuus

Yrittäjän kansalaisuudella ei siis ole merkitystä, mutta edellytetään, että hän on Suomessa asuva.

Asuminen

Yrittäjän asuminen määrätään soveltamalla soveltuvin osin kotikuntalakia. Yli vuoden poissaolo Suomesta merkitsee siis lähtökohtaisesti sitä, ettei yrittäjän katsota enää asuvan Suomessa. Jos yrittäjällä

26.3.1997

kuitenkin on kiinteämmät yhteydet Suomeen kuin ulkomaiseen asuinmaahansa, voidaan yli vuoden ulkomailla asuvaa poikkeustapauksissa pitää edelleen Suomessa asuvana. Enimmäisaika on kotikuntalain hallituksen esityksen perustelujen mukaan kolme vuotta (HE 104/93).

EU-säännösten ja sosiaaliturvasopimusten vaikutus

EU-säännökset ja sosiaaliturvasopimukset syrjäyttävät YEL:n säännökset siltä osin kuin niissä on yrittäjien vakuuttamista koskevia säännöksiä.

Yrittäjän ja työntekijän määrittelyssä käytetään eri maissa erilaisia kriteerejä. Esimerkiksi rakennusosalalla mannermaalla työntekijäksi katsottavaa henkilöä voidaan pitää Englannissa yrittäjänä.

EY-tuomioistuin on katsonut, että palkatun työn (työsuhteen) ja itsenäisen ammatinharjoittamisen (yrittäjätoiminnan) käsitteet määritellään sen jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädännön mukaisesti, missä toimintaa harjoitetaan (Case C-340/94 E.J.M. de Jaeck v. Staatssecretaris van Financiën ja Case C-221/95 INASTI v. Claude Hervein ja Hervillier SA ks. kohta 3.1.5).

Suomi soveltaa siis omaa määritelmäänsä ja oikeuskäytäntöään työntekijän ja yrittäjän välisessä rajanvedossa.

Kela-etuudet

Laissa asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta (SovAL 1573/93) säädetään yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä kuulumisesta Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan (Kelan hoitamat sosiaaliturvaetuudet).

Lain mukaan henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti ja jos hän jatkuvasti pääasiallisesti oleskelee täällä. Käytännössä tutkitaan, onko henkilöllä kiinteämmät siteet Suomeen kuin ulkomaille ja oleskeleeko hän täällä vähintään puolet vuodesta.

Lakia ei sovelleta, jos EU- tai ETA-asetuksessa taikka sosiaaliturvasopimuksessa on määrätty yrittäjän vakuuttamisesta. Siten EU- ja ETA-maissa sekä sopimusmaissa työskentelevän yrittäjän vakuuttaminen ratkeaa asetuksen 1408/71 ja sosiaaliturvasopimusten mukaan. Tällöinkin SovAL:a sovelletaan yrittäjään niiden etuuksien osalta, joita asetus tai sopimus ei koske, sekä hänen perheenjäseniinsä.

26.3.1997

3

Suomalainen tai Suomessa asuva yrittäjä ulkomailta

3.1

EU-maat

Asetuksessa 1408/71 on erityissäännökset yrittäjien vakuuttamisesta. Asetus koskee vain sellaista yrittäjää, joka on jonkin EU- tai ETA-maan kansalainen.

3.1.1

Työskentelymaassa

Yrittäjien vakuuttamisen pääsääntö on sama kuin työntekijöidenkin: yrittäjä vakuutetaan pääsääntöisesti työskentelymaassa.

3.1.2

Lähetetyt yrittäjät

Lähetettyjä työntekijöitä vastaavia sääntöjä sovelletaan myös yrittäjiin, jotka lähtevät tilapäisesti työskentelemään ulkomaille (14a.1.a).

Siten Suomesta tilapäisesti muuhun EU- tai ETA-maahan työhön lähtenyt yrittäjä voi säilyä Suomen YEL-vakuutuksessa 12 kuukauden ajan "lähetettynä yrittäjänä". Hän voi saada jatkoaikaa toiset 12 kuukautta, jos yritystoiminta ennalta arvaamattomista syistä jatkuu yli vuoden (14a.1.b).

Edellytyksenä on, että yrittäjällä tai yrityksellä on Suomessa kotipaikka. Yritysmuoto ei ole ratkaiseva eli lähettämissäännös koskee yhtiömuotoisten yritysten lisäksi myös toiminimiä ja yksittäisiä itsenäisiä ammatinharjoittajia.

Lisäksi edellytetään, että yrittäjä on harjoittanut yritystoimintaa myös Suomessa ennen lähettämistä. Siten esimerkiksi työttömäksi jäänyt työntekijä, joka lähtee toiseen EU- tai ETA-maahan yrittäjäksi, ei voi olla lähetetty yrittäjä, jollei hän ole toiminut tai toimi yrittäjänä myös Suomessa.

Lähetetyllä yrittäjällä täytyy siis ennen ulkomaille lähtöä olla YEL-vakuutus voimassa eli hänen on tullut harjoittaa Suomessa YEL-toimintaa vähintään 4 kuukautta (toisin kuin lähetetty työntekijä, joka voidaan palkata lähettämistä varten, jos hän on kuulunut lähtiessään Suomen sosiaalivakuutukseen).

Kun YEL-toimintaa ennen ulkomaille lähtöä on harjoitettu Suomessa vähintään 4 kuukautta, YEL-toimintaa ei tarvitse jatkaa Suomessa ulkomaan yrittäjätoiminnan ("komennuksen") aikana.

26.3.1997

3.1.3

Yrittäjänä samanaikaisesti useassa maassa

Jos Suomessa asuva yrittäjä työskentelee Suomen lisäksi myös josakin toisessa EU- tai ETA-maassa, hänet vakuutetaan YEL:ssä (14a.2). YEL-työtuloa määrättäessä ulkomailla ja Suomessa tapahtuvasta yritystoiminnasta saatavat ansiot lasketaan yhteen.

Esimerkki: Suomalaisella kuorma-autourakoitsijalla on ajoa Suomessa ja muissa EU-maissa. Hän asuu Suomessa. YEL-vakuutusta ei katkaista, vaikka hänellä olisi välillä ajoja pelkästään muissa EU-maissa.

3.1.4

Yrityksen kotipaikka ratkaisee, jos ei yrittäjänä asuinmaassa

Jos henkilö toimii yrittäjänä useissa EU-maissa, mutta ei asuinmaassaan, yrittäjä vakuutetaan maassa, johon yritys kiinteistöjen, pysyvien tilojen, toiminnan luonteen ja määrän sekä tulot huomioon ottaen juurevimmin sijoittuu (14a.2 ja täytäntöönpanoasetuksen 574/72 12).

Siten myös ulkomailla asuva yrittäjä voi kuulua Suomen YEL-vakuutukseen, jos hänellä ei ole yritystoimintaa asuinmaassaan ja yrityksen kotipaikka on Suomessa.

Toisaalta Suomessa asuva yrittäjä, jolla on yritystoimintaa muissa EU- tai ETA-maissa mutta ei lainkaan Suomessa, ei voi kuulua Suomen YEL-vakuutukseen.

Jos yrityksellä on toimintaa kahden EU-maan rajojen molemmin puolin yrittäjä vakuutetaan sen EU-maan lainsäädännön mukaan, jossa yrityksen kotipaikka sijaitsee (esimerkiksi kaivokset, maatilat, rajojen yli menevät siltatyöt; 14a.3).

3.1.5

Samanaikaisesti työsuhhteessa ja yrittäjänä

Suomessa asuva ja täällä yrittäjänä toimiva henkilö kuuluu YEL:n piiriin, vaikka hän samanaikaisesti työskentelisi toisessa EU-maassa työsuhhteessa (14 c artikla, b kohta). Työsuhhteen osalta hänet vakuutetaan joka tapauksessa työntekomaassa.

Asetuksen 1408/71 lainvalintasäännösten mukaan työsuhhteessa toisessa ja yrittäjänä toisessa jäsenvaltiossa toimiva henkilö vakuutetaan erikseen työsuhhteessa tehdyn työn ja erikseen

26.3.1997

yrittäjätoiminnan osalta näissä maissa, jos jäsenvaltiolla on tällainen määräys liitteessä VII. Suomella on tämä määräys eli Suomessa asuvan henkilön Suomessa harjoittama yrittäjätoiminta vakuutetaan aina täällä ja työsuhteessa tehty työ erikseen työskentelymaassa.

EY-tuomioistuin on katsonut, että palkatun työn (työsuhteen) ja itsenäisen ammatinharjoittamisen (yrittäjätoiminnan) käsitteet määritellään sen jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädännön mukaisesti, missä toimintaa harjoitetaan (Case C-340/94 E.J.M. de Jaeck v. Staatssecretaris van Financiën ja Case C-221/95 INASTI v. Claude Hervein ja Hervillier SA).

Tapauksessa Jaeck oli kysymys Belgiassa toimivasta yrittäjästä, joka toimi samalla Alankomaissa yhtiön johtajana ja oli sen ainoa osakkeenomistaja. Alankomaissa häntä pidettiin palkansaajana, Belgiassa yrittäjänä. Sama kysymys oli esillä tapauksessa Hervein. Hän toimi hallintoneuvoston jäsenen tai varapuheenjohtajan tehtävissä eri yhtiöissä, jotka olivat sijoittautuneet Ranskaan ja Belgiaan. Ranskassa hänet oli vakuutettu palkattu- ja työntekijöitä koskevassa järjestelmässä, Belgiassa häntä pidettiin yrittäjänä. Belgiassa on yritystoiminnasta samanlainen liittämääräys kuin Suomella. Belgiassa tapahtunut yritystoiminta vakuutettiin siis Belgiassa ja työsuhteessa tehty työ erikseen työskentelymaassa.

Tapauksessa Jaeck EY-tuomioistuin katsoi lisäksi, että hänet voidaan vakuuttaa toisen jäsenvaltion lainsäädännössä vain tiettyjen vakuutustapahtumien varalta, jos sama rajoitus koskee myös oman maan kansalaisia. Jäsenvaltio voi vaatia vakuutusmaksut vain sen alueella saaduista tuloista eikä toisessa maassa mahdollisesti maksettavia maksuja tarvitse ottaa mitenkään huomioon.

Jos siis Suomessa harjoitetaan YEL:n mukaista yrittäjätoimintaa, se vakuutetaan täällä YEL:n mukaan, vaikka se muun jäsenvaltion mielestä olisi työsuhteessa tehtyä työtä (esimerkiksi johtavassa asemassa oleva osakeyhtiön toimihenkilö, joka omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa enemmän kuin puolet yhtiön osakepääomasta; TEL 2 § 7 mom.). YEL-vakuutusmaksu vahvistetaan ja peritään YEL-työtulon mukaisesti.

Vastaavasti Suomessa työsuhteessa tehdyksi työksi katsottava toiminta vakuutetaan asetuksen lainvalintasääntöjen mukaan palkattuna työnä, vaikka muu jäsenvaltio pitäisi tällaista toimintaa itsenäisenä ammatinharjoittamisena.

26.3.1997

Asumisperusteinen sosiaaliturva

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva määräytyy sen mukaan, missä yrittäjätoiminta on vakuutettava, niiden etuuksien osalta, jotka kuuluvat asetuksen soveltamisalaan. Jos asetuksen mukaan yrittäjä vakuutetaan Suomessa, hän kuuluu myös Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin, vaikka hän ei asuisi täällä. Vastaavasti jos yrittäjä vakuutetaan ulkomailla, hän ei myöskään kuulu Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan, vaikka hän asuisi täällä.

Yrittäjän perheenjäsenten asema määräytyy itsenäisesti SovAL:n mukaan. Siten Suomessa asuva ja tilapäisesti ulkomailla oleskeleva yrittäjän perheenjäsen kuuluu Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan enintään yhden vuoden ajan siitä, kun hän lähti maasta. Jollei ulkomailla oleskelu ole tilapäistä, asumisperusteiseen sosiaaliturvaan kuuluminen päättyy yrittäjän perheenjäsenen muuttaessa Suomesta.

EU- tai ETA-maahan lähetetyn yrittäjän (14a.1) mukana seuraava perheenjäsen voi kuulua Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan (SovAL 8 §).

Yrittäjän perheenjäsenen oikeus sairaanhoitoon ja perhe-etuuksiin EU- ja ETA-maissa määräytyy sen maan lainsäädännön mukaan, jossa yrittäjä on vakuutettu. Esimerkiksi Saksassa vakuutetun yrittäjän perheenjäsenet saavat sairaanhoidon ja perhe-etuudet Saksan kustannuksella. Jos perhe asuu Suomessa, Suomesta maksetaan erotus, jos nämä etuudet Suomen lainsäädännön mukaan ovat suurempia.

Todistukset

Yrittäjä voi hakea lähetetyn yrittäjän todistusta ja poikkeuslupaa samalla hakemuslomakkeella kuin työnantaja työntekijälleen (ETK 2132).

Eläketurvakeskus antaa todistuksen E 101 yrittäjän pyynnöstä

- lähetetylle yrittäjälle ja merille lähetetylle yrittäjälle (14a.1 ja 14b.2)
- kahdessa tai useammassa maassa työskentelevälle yrittäjälle (14a.2)
- työsuhhteessa toisessa maassa ja samanaikaisesti yrittäjänä toisessa työskentelevälle (14c)
- poikkeuslupatapauksissa (17)
- henkilölle, jotka vakuutetaan jäsenvaltioiden sopimuksen mukaan (14.a.4).

26.3.1997

Työntekomaan viranomaisen antaa suostumuksen E 102 työnantajan tai yrittäjän pyynnöstä, jos haetaan jatkoaikaa enintään 12 kuukaudeksi Suomesta toiseen EU-maahan lähetetylle yrittäjälle toiminnan jatkuessa 12 kuukauden määräajan yli (14.a.1.b, 14.b.2). Jatkotodistusta on haettava ennenkuin 12 kuukauden määräaika on kulunut umpeen.

Kelan paikallistoimistosta saa E 106 todistuksen oikeudesta sairaus- ja äitiysvakuutuksen sairaanhoitoetuuksiin. Tätä todistusta tarvitaan, jos oleskelu muussa EU-maassa kestää yli vuoden. Sitä ei tarvita mentäessä Pohjoismaihin eikä Isoon-Britanniaan.

Kelan paikallistoimistosta saa todistuksen E 111 sairaanhoitoa varten tilapäisen oleskelun aikana toisessa EU-maassa. Tätä todistusta tarvitaan, jos oleskelu muussa EU-maassa kestää korkeintaan vuoden. Sitä ei tarvita mentäessä Pohjoismaihin eikä Isoon-Britanniaan.

3.2

Sveitsi

Sveitsin sopimus koskee muutoin vain sopimusvaltioiden kansalaisia, mutta lähetettyjä **työntekijöitä** koskevat määräykset koskevat myös kolmannen maan kansalaisia. Sopimusta sovelletaan siis vain suomalaisiin ja sveitsiläisiin yrittäjiin.

Työskentelymaassa

Sopimuksen soveltamisala kattaa koko työeläkelainsäädännön, siis myös YEL:n, mutta lainvalintasäännöksissä ei ole yrittäjistä erityissäännöksiä. Näin ollen suomalaiset ja sveitsiläiset yrittäjät on pääsäännön mukaan vakuutettava siellä, missä työ tehdään.

Suomalainen tai sveitsiläinen yrittäjä vakuutetaan siis YEL:n mukaan Suomessa, jos hän harjoittaa täällä yritystoimintaansa. YEL:n Suomessa asumista koskeva edellytys syrjäytyy.

Työskentelymaan pääsäännöstä on mahdollista hakea poikkeuslupaa (9 artikla).

Yritystoiminta Sveitsissä

Jos suomalainen yrittäjä lähtee tilapäisesti työskentelemään yrittäjänä Sveitsiin, häntä ei voida pitää lähetettynä yrittäjänä. Suomen YEL-vakuutus voidaan päättää, jos yritystoimintaa ei enää jatketa Suomessa. Jos on kysymys lyhyestä ajanjaksosta (alle vuosi) ja on tarkoitus jatkaa yritystoimintaa Suomessa, ei ole syytä päättää YEL-vakuutusta.

Jos uusi yrittäjä lähtee harjoittamaan uutta yritystoimintaa Sveitsiin, hän ei voi ottaa sitä varten YEL-vakuutusta Suomessa.

26.3.1997

Sveitsissä asuva suomalainen yrittäjä kuuluu siellä lakisääteiseen yleiseen vanhuus- ja perhe-eläkevakuutukseen ja yleiseen työkyvyttömyyseläkevakuutukseen. Vakuutusmaksu on vanhuus- ja perhe-eläkevakuutukseen 7,8 % ja työkyvyttömyyseläkevakuutukseen 1,4 %. Sveitsissä asuminen ratkaistaan Sveitsin lainsäädännön mukaan.

Ulkomailla asuva sveitsiläinen yrittäjä voi vakuuttaa itsensä Sveitsin työeläkejärjestelmässä vapaaehtoisesti.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Koska sopimuksessa ei ole erityismääräyksiä yrittäjistä, yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva määräytyy sen mukaan, missä yrittäjä asuu. Sama koskee hänen perheenjäseniään. Näin ollen tilapäisesti Sveitsissä oleskeleva yrittäjä perheenjäsenineen voi säilyä Suomen asumisperusteisessa sosiaaliturvassa enintään vuoden. Yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä oikeus sairausvakuutusetuuksiin ja lapsilisään Suomesta voi siis perustua vain siihen, että he asuvat Suomessa.

Sopimuksessa ei ole sovittu sairaanhoidosta. Sveitsissä työskentelevän yrittäjän on syytä hankkia yksityinen vakuutus sairaanhoidon varalta.

Todistukset

Koska yrittäjistä ei ole sopimuksessa erityissäännöksiä, yrittäjiä koskevia todistuksia ei ole.

3.3

Kanada/Quebec

Sopimus koskee Suomen työeläkejärjestelmää kokonaisuudessaan, siis myös YEL-järjestelmää. Sopimusta sovelletaan sopimusvaltion kansalaisten lisäksi myös niihin muiden maiden kansalaisiin, jotka ovat tai ovat olleet sopimusvaltion lainsäädännön alaisia. Yrittäjä voi siis olla minkä tahansa maan kansalainen.

Kanadassa ja Quebecissä yrittäjät kuuluvat työeläkejärjestelmään, jos ansaitsevat yli rajamäärän. Se kuuluu sopimuksen soveltamisalaan. Yrittäjän vakuutusmaksu on 5,6 % tietyllä tavalla määritellyistä tuloista.

Asuinmaassa

Sopimuksen mukaan yrittäjän vakuuttamisessa on asuinmaa ratkaiseva, jos yrittäjä harjoittaa toimintaansa molemmissa sopimusmaissa. Suomessa asuva yrittäjä, joka työskentelee myös Kanadassa (tai Quebecissä), vakuutetaan YEL:n mukaan, kuitenkin vain Suomessa tekemänsä työn osalta (V.1.b artikla). Käytännössä Suomessa tehtyä työtä voi olla vaikeaa erottaa koko yritystoiminnasta.

Poikkeuslupa-artikla (V.5) koskee myös yrittäjiä.

26.3.1997

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Kanadan sopimus koskee ainoastaan eläkkeitä. Kanadassa tilapäisesti oleskeleva suomalainen yrittäjä perheenjäsenineen säilyy Suomen asumisperusteisessa sosiaaliturvassa enintään vuoden.

Kanadan sopimus ei koske myöskään sairaanhoitoa. Muualla Kanadassa kuin Quebecissä asuvan yrittäjän on syytä ottaa yksityisvakuutus sairaanhoidon varalta. Quebecissä yrittäjä ja hänen perheenjäsenensä voivat saada sairaanhoitoa Quebecin omien säännösten perusteella.

Todistukset

Lomakkeet SF/CDN 1 ja SF/Q 1 koskevat työntekijöitä. Yrittäjiä varten ei ole omaa lomaketta. Tarvittaessa yrittäjälle kirjoitetaan erillinen todistus kuulumisesta Suomen lainsäädännön piiriin ("to whom it may concern" -todistus).

3.4
USA

Sopimus koskee Suomen työeläkejärjestelmää kokonaisuudessaan, mukaan luettuna YEL-järjestelmä. Sopimusta sovelletaan sopimusvaltion kansalaisten lisäksi myös niihin muiden maiden kansalaisiin, jotka ovat tai ovat olleet sopimusvaltion lainsäädännön alaisia. Yrittäjä voi siis olla minkä tahansa maan kansalainen.

USAssa yrittäjät kuuluvat lakisääteiseen yleiseen työeläkejärjestelmään (OASDI). Yrittäjän vakuutusmaksu on 12,4 % vakuutusmaksukaton alle jäävästä yrittäjätulosta. Yrittäjätulosta vähennetään ensin se osa vakuutusmaksua, jonka työnantajan olisi pitänyt maksaa, jos kysymyksessä olisi työntekijä. Vakuutusmaksua ei peritä eikä eläkettä kartu 62 700 dollaria vuodessa ylittävstä tulosta (vuonna 1996). Sosiaaliturvasopimus koskee OASDI-järjestelmää.

Asuinmaassa

Sopimuksen mukaan yrittäjän vakuuttamisessa on asuinmaa ratkaiseva, jos yrittäjä harjoittaa toimintaansa molemmissa sopimusmaissa. Suomessa asuva yrittäjä vakuutetaan siis Suomessa YEL:n mukaan myös USAssa tapahtuvasta yrittäjätoiminnasta (4.4 artikla), edellyttäen, että yritystoimintaa harjoitetaan myös Suomessa. YEL-työtulon määrittämisestä ei ole erityissäännöksiä. Näin ollen YEL-työtuloa määrättäessä otetaan huomioon myös USAssa tapahtuva yritystoiminta.

Jos samaa toimintaa pidetään yrittäjätoimintana toisessa sopimusmaassa ja työsuhteessa tehtynä työnä toisessa sopimusmaassa, toimintaan sovelletaan yrittäjiä koskevia lainvalintasääntöjä, jos ao. henkilö asuu siinä maassa, jossa toimintaa pidetään yritystoimintana.

26.3.1997

Muussa tapauksessa toimintaa pidetään työsuhteessa tehtynä työnä (4.8 artikla).

Poikkeuslupa-artikla (4.9) koskee myös yrittäjiä.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

USAn sopimus koskee eläkkeitä, sairaus- ja vanhempainvakuutusta ja lapsilisää. Sopimuksen mukaan yrittäjä vakuutetaan Suomessa edellyttäen, että hän asuu täällä. Siten USAssa asuva yrittäjä ei voi saada näitä etuuksia sinne.

USAn sopimus ei koske sairaanhoitoa. USAssa asuvan ja työskennelevän yrittäjän on syytä ottaa yksityisvakuutus sairaanhoidon varalta.

Todistukset

Lomake SF/USA 1 A koskee myös yrittäjiä. Se annetaan hakemuksesta Suomessa asuvalle yrittäjälle, joka harjoittaa yritystoimintaa myös USAssa.

4

Ulkomaalainen yrittäjä Suomessa

EU-säännösten ja sosiaaliturvasopimusten säännökset koskevat vastaavasti ulkomaalaisen yritystoimintaa Suomessa. Tässä kuitenkin yhteenveto:

4.1

EU- ja ETA-maat

Asetus koskee vain sellaista yrittäjää, joka on jonkin EU- tai ETA-maan kansalainen. Lähtökohtaisesti EU- tai ETA-maan kansalaisen Suomessa harjoittama yritystoiminta vakuutetaan YEL:ssä yrittäjän asuinmaasta riippumatta.

Yrittäjä voi toimia täällä kuitenkin lähetettynä yrittäjänä 12 kuukauden ajan, jolloin hänet vakuutetaan lähtömaassaan eikä YEL-vakuuttamisvelvollisuutta ole. Suomi voi myöntää jatkoaikaa toiset 12 kuukautta. Jos yrittäjällä on todistus E 101, Suomessa ei valvota, onko lähetetty yrittäjä vakuutettu lähtömaassaan, vaan tämä on lähettäjävaltion asia.

Yritystoiminta voi tulla vakuutettavaksi Suomessa, vaikka yrittäjä ei asu täällä. Jos Suomessa yrittäjätoimintaa harjoittava henkilö asuu toisessa EU- tai ETA-maassa, jossa hän ei työskentele yrittäjänä eikä työntekijänä, hänet on YEL-vakuutettava Suomessa, vaikka YEL:n asumiskriteeri ei täytykään.

Muussa EU- tai ETA-maassa asuva yrittäjä, joka toimii yrittäjänä Suomen ohella myös muissa EU- tai ETA-maissa mutta ei asuinmaas-

26.3.1997

saan, vakuutetaan maassa, johon yritys kiinteistöjen, pysyvien tilojen, toiminnan luonteen ja määrän sekä tulot huomioon ottaen juurevimmin sijoittuu (14a.2 ja täytäntöönpanoasetuksen 574/72 12). Tälläkin perusteella yrittäjä voi tulla vakuutettavaksi Suomessa, vaikka hän ei asu täällä. Tällöin YEL-työtulo määritellään koko EU- ja ETA-alueella harjoitetun yritystoiminnan perusteella.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Jos yrittäjä asetuksen mukaan vakuutetaan Suomessa, hän kuuluu myös Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan asetuksen kattamien etuuksien osalta, vaikka hän ei asuisi täällä. Lapsilisäoikeus määräytyy täällä työskentelevän yrittäjän mukaan, paitsi jos lapsi ja toinen puoliso asuvat muualla kuin Suomessa ja tämä puoliso työskentelee siellä. Jos Suomen lapsilisä on asuinvaltion lapsilisää suurempi, Suomen on kuitenkin maksettava erotus.

Perheenjäsenten vakuuttaminen määräytyy itsenäisesti SovAL:n mukaan. Suomen sosiaaliturvan saamisen edellytyksenä on, että perheenjäsenellä on täällä varsinainen asunto ja koti, että hän oleskelee täällä yli puolet vuodesta. Hänen voidaan katsoa asuvan täällä jo maahan tulosta lukien, jos hänen tarkoituksenaan on jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan ja hänellä on yli vuoden oleskeluun oikeuttava oleskelulupa, milloin sellainen häneltä vaaditaan. Jos yrittäjän perheenjäsenen oleskelu Suomessa on tilapäistä, hän ei kuulu Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan.

4.2 Sveitsi

Sopimuksen mukaan Suomessa yritystoimintaa harjoittava yrittäjä, joka on Sveitsin tai Suomen kansalainen, vakuutetaan Suomessa YEL:n mukaan riippumatta yrittäjän asuinpaikasta. Jos yritystoimintaa harjoitetaan myös Sveitsissä, se vakuutetaan siellä erikseen. YEL-työtulo määrätään Suomessa tapahtuvan yritystoiminnan perusteella.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Suomessa toimivan sveitsiläisen yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä vakuuttaminen määräytyy SovAL:n mukaan. Suomen sosiaaliturvan saamisen edellytyksenä on, että yrittäjällä on täällä varsinainen asunto ja koti, että hän oleskelee täällä yli puolet vuodesta. Hänen voidaan katsoa asuvan täällä jo maahan tulosta lukien, jos hänen tarkoituksenaan on jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan ja hänellä on yli vuoden oleskeluun oikeuttava oleskelulupa, milloin sellainen häneltä vaaditaan. Jos yrittäjän oleskelu Suomessa on tilapäistä, hän ei kuulu Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Sama koskee yrittäjän perheenjäseniä.

26.3.1997

4.3

Kanada ja Quebec

Sopimuksen mukaan Suomessa asuva yrittäjä, joka harjoittaa yritystoimintaa kummankin sopimuspuolen alueella, on vakuutettava Suomessa YEL:n mukaan vain Suomessa tekemänsä työn osalta (V.1.b artikla). Käytännössä Suomessa tehtyä työtä voi olla vaikeaa erottaa koko yritystoiminnasta.

Jos Suomessa yritystoimintaa harjoittavan henkilön asuinpaikka on Kanadassa (Quebecissä), hän ei kuulu YEL:n piiriin, vaikka hän harjoittaisi yritystoimintaa yksinomaan Suomessa.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Suomessa toimivan ulkomaalaisen yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä asumisperusteinen sosiaaliturva määräytyy SovAL:n mukaan samoin kuin kohdassa 4.2.

4.4

USA

Sopimuksen mukaan Suomessa asuva yrittäjä vakuutetaan Suomessa YEL:n mukaan myös USAssa tapahtuvasta yrittäjätoiminnasta (4.4 artikla). YEL-työtulon määrittelemisestä ei ole erityissäännöksiä. Näin ollen YEL-työtuloa määrittäessä otetaan huomioon myös USAssa tapahtuva yritystoiminta.

Jos samaa toimintaa pidetään yrittäjätoimintana toisessa sopimusmaassa ja työsuhteessa tehtynä työnä toisessa sopimusmaassa, toimintaan sovelletaan yrittäjiä koskevia lainvalintasääntöjä, jos ao. henkilö asuu siinä maassa, jossa toimintaa pidetään yritystoimintana. Muussa tapauksessa toimintaa pidetään työsuhteessa tehtynä työnä (4.8 artikla).

Esimerkki: USAssa asuva esiintyvä solisti katsotaan siellä yrittäjäksi. Hän saapuu Suomeen kaupunginorkesterin vierailevaksi solistiksi ja hänen kasottaisiin työskentelevän työsuhteessa (TaEL). Häntä ei kuitenkaan vakuuteta täällä, vaan yrittäjänä USAssa, vaikka häntä meillä pidettäisiinkin työntekijänä.

Jos Suomessa yritystoimintaa harjoittavan henkilön asuinpaikka on USAssa, hän ei kuulu YEL:n piiriin.

Yrittäjän asumisperusteinen sosiaaliturva ja perheenjäsenet

Suomessa toimivan ulkomaalaisen yrittäjän ja hänen perheenjäsentensä asumisperusteinen sosiaaliturva määräytyy SovAL:n mukaan samoin kuin kohdassa 4.2.